

'Met een schuldbewuste houding doet de PKN zichzelf tekort'

Het is moedig dat de PKN zich uitspreekt over het Israëlijsch-Palestijnse conflict, vindt theoloog en Israëlkenner Johan M. Snoek. Maar de kerk moet zich niet emotioneel laten chanteren.

Emiel Hakkenes

Negentig jaar werd hij deze week, maar Johan Snoek is *still going strong*. Op zijn verjaardag publiceerde hij het boek 'Joodse en Palestijnse tranen'. Het behandelt eigenlijk twee onderwerpen: de opstelling van de kerken in de Tweede Wereldoorlog en het huidige conflict tussen Israël en de Palestijnen.

Maar, stelt Snoek, die twee zijn in Nederland niet los van elkaar te krijgen. Want hoe er in Nederland in de kerken wordt gedacht over de situatie in het Midden-Oosten is sterk gekleurd door opvattingen over de handelwijze van de kerk in de oorlog. De redenering is dan: in de oorlog hebben de kerken veel te weinig gedaan voor de Joden en dat moeten ze nu goed maken door Israël te steunen.

De beide aannames in die redenering, vindt Snoek, zijn niet juist. Allereerst de kerk in oorlogstijd. Dat de

Johan M. Snoek

had voor het donker, maar men sluit de ogen voor het licht dat toen geschieden heeft. Het positieve wordt in de nota met geen woord genoemd." Snoek vindt dat 'een kwalijke zaak' en dat heeft hij het bestuur van de synode in een brief laten weten.

Hoe het kan dat de PKN zo omstandig het boetekleed aantrekt? Snoek: „Men neemt al te gemakkelijk heersende standpunten over, met Hans Jansen als aanvechtbare leidsman." Theoloog Jansen is auteur van het standaardwerk 'Christelijke theologie na Auschwitz' dat handelt over

De beide aannames in die redenering, vindt Snoek, zijn niet juist. Allereerst de kerk in oorlogstijd. Dat de kerk wel degelijk oog had voor het lot van de Joden, kwam voor Snoek het eerst tot uitdrukking op zondag 23 maart 1941. Op alle kansels van gereformeerde kerken werd toen een 'herderlijk schrijven' van de synode voorgelezen, waarin onder meer werd uitgesproken dat de kerk „nimmer de vraag naar een bepaald ras kan laten worden tot een begrenzing van de liefde tot onze naaste en van de barmhartigheid”.

Snoek: „Met het voorlezen van die verklaring en met latere publieke protesten riskeerden predikanten hun vrijheid, en verloren in een aantal gevallen hun leven.” En ook de Nederlandse rooms-katholieke bisschoppen hebben volgens theoloog Snoek herhaaldelijk en publiekelijk tegen de jodenvervolgving geprotesteerd.

Het is niet wenselijk, volgens Snoek, om op basis van een verkeerd beeld van het verleden nu een standpunt in te nemen ten aanzien van Israël. Snoek was zelf jaren predikant in Israël en hield zich ook als medewerker van de Wereldraad van Kerken bezig met Israël en de Joden. „Ik hoop dat de staat Israël blijft bestaan”, zegt hij.

„Die staat heeft alle recht er te zijn. Maar je moet het bestaansrecht van geen enkele staat religieus motiveren. Wat de toekomst van Israël betreft houd ik mijn hart vast, want de politiek van Israël als bezettende macht is onrechtvaardig en kortzichtig. Joodse kolonisten in het Palestijnse gebied krijgen telkens weer meer ruimte.”

Toch komt in kerkelijke discussies over Israël Auschwitz al snel aan de orde. Ook in de nota over het Midden-Oostenconflict die de synode van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) vorig jaar besprak. Daarin wordt gerept van 'het groeiende schuldbesef van de kerken over het christelijk aandeel in de Shoah, ook via de rol van zwijgende toekijkers'. Door zo'n schuldbevuste houding aan te nemen, stelt Snoek, doet de PKN zichzelf schromelijk tekort. „De synode heeft in de nota wel oog ge-

Theoloog Jansen is auteur van het standaardwerk 'Christelijke theologie na Auschwitz', dat handelt over de theologische en kerkelijke wortels van het antisemitisme. Volgens Snoek (en anderen) is het negatieve oordeel van Jansen over het kerkelijk verzet tegen Auschwitz op zijn zachtst gezegd 'niet billijk', maar weet hij velen mee te slepen. Snoek: „Ik ben niet onder de indruk van Jansens werkwijze.”

Begrijp hem niet verkeerd, zegt Snoek, hij vindt het 'moedig' dat de PKN zich waagt aan een bespreking van het Israëliisch-Palestijnse conflict. „Het is niet eenvoudig om zo'n beladen onderwerp aan de orde te stellen en toch de boel bij elkaar te houden. Kijk naar de anglicaanse kerk en de discussie over homoseksualiteit. Daar spat het alle kanten op.”

Onlangs richtte de PKN zich tot de Israëliische ambassadeur in Nederland, met de dringende oproep om meer aandacht te hebben voor het lot van de Palestijnen. Dat leidde tot een storm van protest; van Joodse organisaties in Nederland en ook van het internationale Simon Wiesenthal Centrum – de PKN zou haar loyaliteit aan het Joodse volk verloochenen.

Toch, zegt Snoek, was het geen slecht idee van de PKN om de ambassadeur aan te schrijven. „Het is tenminste wát. Het lijkt zo vaak alsof de kerk de kool en de geit moet sparen.”

De hevige kritiek van Joodse zijde verraste Snoek niet. Zijn advies aan de PKN: laat je niet aanpraten dat je vanwege de holocaust niets over Israël mag zeggen. „De kerk moet zich niet door een deel van de Joden onder druk laten zetten met emotionele chantage.”

Zijn boek heet 'Joodse en Palestijnse tranen'. Met een reden, zegt Snoek. „Je moet oog hebben voor het leed aan beide zijden. Anders doe je de zaak geen recht.”

Johan M. Snoek: Joodse en Palestijnse tranen. Kerkelijk verzet tegen Auschwitz, het Israëliisch-Palestijnse conflict. Skandalon, Vught. ISBN 9789076564982; 127 blz., €12,50.